

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра спеціально-правових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор інституту

О.О. Іляшко
2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Захист особи в Європейському суді з прав людини
(практика ЄСПЛ)**

за спеціальністю
спеціалізації

081 Право
Міжнародне право

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Робоча програма навчальної дисципліни «Захист особи в Європейському суді з прав людини (практика ЄСПЛ)» складена для здобувачів вищої освіти відповідно до програми підготовки фахівців за спеціальністю 081 «Право» ступеня вищої освіти магістр за денною та заочною формами навчання.

Розробник: к.ю.н., доцент І.В. Сингаївська, доцент кафедри спеціально-правових дисциплін Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціально-правових дисциплін

(назва кафедри)

Протокол від 10 жовтня 2019 року № 2

Завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін _____ О.Ю. Бусол

1. Програма навчальної дисципліни

Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Захист особи в Європейському суді з прав людини (практика ЄСПЛ)» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю «Міжнародне право».

Впровадження міжнародно-правових стандартів кримінального правосуддя в законодавчу і правозастосовну практику держав є необхідним напрямом забезпечення досягнень цілей кримінальної юстиції. Відповідно до п.2.3 до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1393-р «Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року» визначено необхідність включення до програм навчання та перепідготовки окремого предмету з питань стандартів та практики Європейського суду з прав людини у справах проти України щодо порушення статей 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Предметом вивчення вибіркової навчальної дисципліни є система загальних наукових знань про окремі найбільш актуальні питання практичного застосування приписів Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (кримінально-правовий захист прав людини), практика Європейського суду з прав людини і її застосування національними судовими інстанціями, а також наукові положення про правовідносини, які виникають у зв'язку з винесенням судових рішень European Court of Human Rights.

Міждисциплінарні зв'язки. При засвоєнні цього курсу необхідно використовувати знання, отримані в процесі вивчення таких юридичних дисциплін, теорія держави і права, міжнародне публічне право, Європейське право та галузевими юридичними дисциплінами.

Програма вибіркової навчальної дисципліни складається структурно з таких складових:

1. Сучасна концепція прав людини

2. Кримінально-правовий захист прав людини у практиці European Court of Human

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. *Мета* викладання вибіркової навчальної дисципліни «Захист особи в Європейському суді з прав людини (практика ЄСПЛ)» спрямована на розширення, систематизацію та поглиблення знань здобувачів вищої освіти про основні правові позиції Європейського суду з прав людини при тлумаченні і застосуванні ним Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод:

навчальна – забезпечення поглибленого вивчення слухачами магістратури практики Європейського суду з прав людини та спрямований на розширення, систематизацію та поглиблення знань про основні правові позиції Європейського суду з прав людини в частині здійснення кримінально-правового захисту людини.

розвиваюча – розвинути вміння правильного застосування знань, одержаних під час вивчення практики Європейського суду з прав людини і її застосування національними судовими інстанціями;

виховна – формувати ціннісні орієнтири відповідно до ідеалів гуманізму, демократії, соціальної справедливості, поваги до особи; виховувати активну громадянську позицію; формувати у високий рівень правової свідомості та правової культури, професійних та особистісних якостей.

Завдання вибіркової навчальної дисципліни: поглиблене вивчення слухачами магістратури практики European Court of Human Rights щодо кримінально-правової охорони прав людини.

Очікувані результати навчання з дисципліни «Захист особи в Європейському суді з прав людини (практика ЄСПЛ)»: у процесі навчання слухачі магістратури мають набути нових знань щодо практики ЄСПЛ (ПРН 4 ОПП), здійснювати юридичний аналіз конкретних ситуацій, які потребують кримінально-правову оцінку (ПРН 8, 9 ОПП), закріпити знання з матеріального та процесуального права (кримінального та кримінально-процесуального права) (ПРН 5 ОПП), тлумачити національне законодавство з урахуванням практики ЄСПЛ (ПРН 11 ОПП).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти після вивчення навчальної дисципліни «Захист особи в Європейському суді з прав людини (практика ЄСПЛ)» мають **знати:**

- правову природу поваги до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності (СК 3 ОПП);
- історичні умови прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї;
- міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, основні принципи тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентну практику European Court of Human Rights (СК 4 ОПП);
- особливості застосування основних норм Конвенції та протоколів до неї ЄСПЛ (СК 8 ОПП);

вміти:

- системно аналізувати рішення ЄСПЛ та інтерпретувати зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод для реалізації своїх прав та обов'язків, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України (ЗК 11 ОПП);
- застосовувати рішення ЄСПЛ для обґрунтування правової позиції у конкретній справі (ЗК 2 ОПП);
- здатність застосовувати положення Конвенції та практику ЄСПЛ як джерело права та тлумачити національне законодавство з урахуванням судової практики ЄСПЛ (СК 7,8 ОПП);
- аналізувати правові проблеми, здійснювати юридичний аналіз конкретних ситуацій, які потребують кримінально-правову оцінку та застосовувати знання про Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод у професійній діяльності (СК 12, 13 ОПП).

Запропонована навчальна дисципліна спрямована на підготовку фахівців юристів для отримання знань в галузі прав людини і міжнародного права, що здатні виконувати завдання, пов'язані зі здійсненням міжнародно-правових стандартів прав людини у правоохоронній діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни заплановано 90 години __3__ кредитів ECTS.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників спеціально-правових дисциплін, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою syngaevskaya5@gmail.com.

Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. Сучасна концепція прав людини

Тема 1. Міжнародно-правові стандарти прав людини і національного права.

Тема 2. Європейська система захисту прав людини у сфері кримінальної юстиції.

Розділ 2. Кримінально-правовий захист прав людини у практиці European Court of Human Rights

Тема 3. Право на життя та його захист у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 4. Право на фізичну недоторканність: заборона катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження.

Тема 5. Право на свободу та особисту недоторканність у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 6. Право на повагу до приватного і сімейного життя у контексті кримінального правосуддя у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 7. Захист свободи думки, релігії, свобода зібрань та об'єднань у кримінально-правовому вимірі у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 8. Захист власності у практиці European Court of Human Rights.

Тема 9. *Проблеми застосування прецедентів European Court of Human Rights національними судами*

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Захист особи в Європейському суді з прав людини (практика ЄСПЛ)

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма	заочна форма	
Кількість кредитів ECTS -3	Галузь знань <small>(назва і шифр)</small>	Статус дисципліни: <i>вибіркова</i>		
	Спеціальність 081 «ПРАВО			
Кількість розділів 2	Спеціалізація: міжнародне право	Рік підготовки		
		1-й	1-й	
Загальна кількість годин - 90		Семестр		
		2-й	2-й	
	Ступінь вищої освіти: магістр	Лекції		
		12 год.	8 год.	
		Семінарські		
		20 год.	2 год.	
		Практичні		
			Самостійна робота	
			год.	год.
			58 год.	80 год.
			Вид контролю:	
			залік	залік

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Захист особи в Європейському суді з прав людини (практика ЄСПЛ) для підготовки магістрів»

напрямок підготовки 081 «Право»
Спеціалізація «Міжнародне право»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Кількість годин			
	денна форма				Заочна форма			
	у с ь о г о	у тому числі			у с ь о г о	У тому числі		
Л		Сем	с.р.	Л		Се м	С.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Структурна частина 1. Сучасна концепція прав людини								
<i>Тема 1.</i> Міжнародно-правові стандарти прав людини і національного права	9	1	2	6	9	1		8
<i>Тема 2.</i> Європейська система захисту прав людини у сфері кримінальної юстиції	9	1	2	6	9	1		8
Разом за частина 1.	18	2	4	12	18	2		16
Структурна частина 2. Кримінально-правовий захист прав людини у практиці European Court of Human Rights								
<i>Тема 3.</i> Право на життя та його захист у практиці Європейського суду з прав людини	14	2	4	8	14	1	1	12
<i>Тема 4.</i> Право на фізичну недоторканність: заборона катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження	12	2	2	8	14	1	1	12
<i>Тема 5.</i> Право на свободу та особисту недоторканність у практиці Європейського суду з прав людини	10	2	2	6	9	1		8
<i>Тема 6.</i> Право на повагу до приватного і сімейного життя у контексті кримінального	10	2	2	6	9	1		8

правосуддя у практиці Європейського суду з прав людини								
<i>Тема 7</i> Захист свободи думки, релігії, свобода зібрань та об'єднань у кримінально-правовому вимірі у практиці Європейського суду з прав людини	6	-	2	6	8			8
<i>Тема 8</i> Захист власності у практиці European Court of Human Rights	10	2	2	6	9	1		8
<i>Тема 9</i> Проблеми застосування прецедентів European Court of Human Rights національними судами	10	2	2	6	9	1		8
Разом за частина 2	72	12	16	46	72	6	2	64
Усього годин	90	14	20	58	90	8	2	80

4. Плани семінарських занять

Аудиторна робота з дисципліни «Захист особи в Європейському суді з прав людини (практика ЄСПЛ) для підготовки магістрів» складається з лекційних та семінарських занять. Для успішної роботи на практичному занятті студенту необхідно відвідати лекційне заняття з відповідної теми. Лекційне заняття є не просто трансляцію викладачам законодавчих або доктринальних положень, а передбачає роз'яснення дискусійних аспектів теми, ілюстрація прикладами судової практики теоретичного матеріалу. Робота на практичних заняттях здійснюється в режимі обговорення, дискусії та аналізу завдань. Задачі вирішуються як на практичних заняттях методом групової роботи, так і самостійно. При підготовці до практичного заняття слухачам магістратури необхідно керуватися переліком тем практичних занять, де вказані питання, на які слід звернути увагу при підготовці, дається список нормативно-правових актів та навчальної та додаткової літератури, які слід вивчити при підготовці до семінарського заняття. Крім того, кожен студент вибирає тему, готує по ній реферат захищає його. Форма підсумкового контролю – залік.

Структурна частина 1.

Сучасна концепція прав людини

Тема 1. Міжнародно-правові стандарти прав людини і національного права.

Питання до семінарського заняття:

1. Європейська конвенція захисту прав людини і основних свобод як джерело формування європейських стандартів прав людини в сфері кримінального правосуддя.
2. Історія прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
3. Стандарти прав людини в сфері кримінального правосуддя, прийняті в системі ООН.

4. Місце Європейської конвенції захисту прав людини і основних свобод у національній системі права України й інших держав-членів Ради Європи.

Тема 2. Європейська система захисту прав людини у сфері кримінальної юстиції.

Питання до семінарського заняття:

1. Еволюція європейського механізму захисту прав людини. Європейський суд з прав людини як контрольний орган у системі конвенційного права.

2. Порядок формування та структура European Court of Human Rights. Юрисдикція European Court of Human Rights.

3. Значення правових позицій European Court of Human Rights.

4. Європейський Суд з прав людини: порядок звернення і функції. Суб'єкти, які мають право на звернення до Суду. Поняття жертви (Victim), потенційні і непрямі жертви. Процедура розгляду скарги в Суді.

Структурна частина № 2.

Кримінально-правовий захист прав людини у практиці European Court of Human Rights

Тема 3. Право на життя та його захист у практиці Європейського суду з прав людини.

Питання до семінарського заняття:

1. Зміст права на життя у практиці ЄСПЛ. Виникнення та припинення життя людини з точки зору ст. 2 Конвенції.

2. Захист індивіда від будь-якого довільного позбавлення життя державою. Проблемні питання евтаназії.

3. Питання скасування страти. Протокол № 6 до Європейської конвенції про права людини.

4. Обов'язки держави, що впливають зі ст.2 Конвенції. Захист права на життя у рішеннях ЄСПЛ проти України.

Тема 4. Право на фізичну недоторканність: заборона катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження.

Питання до семінарського заняття:

1. Право осіб, позбавлених волі, на гуманне поводження і повагу гідності, що властиве людській особистості.
2. Зміст поняття «катування» та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарань. Критерії розмежування катувань, нелюдського поводження і принижуючого гідність поводження.
3. Безпідставна жорстокість і принизливе поводження з боку правоохоронних органів, заподіювані під час арешту і утримання під вартою, а також при особистому обшуку.
4. Грубі порушення умов тримання під вартою. Ненадання або несвоєчасне надання належної медичної допомоги. Неприпустимість застосування під час досудового розслідування, у процесі оперативно-розшукової методів сенсорної депривації («дезорієнтації» або «втрати чутливості»).
5. Обов'язки держави, що впливають зі ст. 3 Конвенції. Ознаки катування у рішеннях ЄСПЛ проти України.

Тема 5. Право на свободу та особисту недоторканність.

Питання до семінарського заняття:

1. Зміст та сфера дії права на свободу та особисту недоторканність у практиці ЄСПЛ.
2. Дефініція «арешту», «затримання», «позбавлення волі» в контексті Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод.
3. Гарантії прав особи на свободу та на особисту недоторканність.
4. Вимоги до правомірного позбавлення особи свободи у практиці ЄСПЛ.
5. Порушення права на свободу та особисту недоторканність у рішеннях ЄСПЛ проти України.

Тема 6. Право на повагу до приватного і сімейного життя у контексті кримінального правосуддя.

Питання до семінарського заняття:

1. Дефініція термінів «приватне життя», «право на приватне життя» і «право на повагу приватного життя», «недоторканність житла» «таємниця кореспонденції» в інтерпретаціях ЄСПЛ.

2. Втручання у право на повагу до приватного і сімейного життя. Межі прав, передбачених ст.8 Конвенції.

3. Умови допустимості втручання в приватне життя: на підставі закону, необхідність втручання в демократичному суспільстві для дотримання балансу інтересу захисту національної безпеки.

4. Типові порушення права на повагу до особистого й сімейного життя у рішеннях ЄСПЛ проти України.

Тема 7 Захист свободи думки, релігії, свобода зібрань та об'єднань у кримінально-правовому вимірі

1. Дефініція «свободи думки, совісті, релігії» «свобода зібрань та об'єднань», «свобода вираження поглядів» в інтерпретаціях ЄСПЛ.

2. Розмежування суджень про факти і оціночних суджень у практиці ЄСПЛ. Сфера дії свободи вираження поглядів.

3. Втручання у свободу віросповідання. Критерії відповідності такого втручання Європейська конвенція захисту прав людини і основних свобод.

4. Зміст права на свободу мирних зборів. Зміст права на свободу об'єднань. Втручання держави у право мирних зборів та на свободу об'єднань.

5. Аналіз практики European Court of Human Rights відповідної категорії справ і основні стандарти компенсації відповідно до рішень European Court of Human Rights.

Тема 8 Захист власності у практиці European Court of Human Rights

1. Зміст права власності та поняття власності.

2. Загальні принципи права на повагу до власності.

3. Втручання щодо користування майном.

4. Позбавлення права власності, експропріація. Невиконання рішення національних судових органів щодо невиконання заробітної плати, компенсацій та різних видів соціальної допомоги

5. Типові порушення права на мирне володіти майном у рішеннях ЄСПЛ щодо України.

Тема 9 Проблеми застосування прецедентів European Court of Human Rights українськими судами.

1. Загальна характеристика практики застосування ЄСПЛ.

2. Заборона рабства та примусової праці у практиці Європейського суду з прав людини.

3. Поняття рабства та примусової праці.

4. Зміст принципу «жодного покарання без закону» у практиці ЄСПЛ.

5. Правові підстави застосування судами України прецедентів European Court of Human Rights.

6. Зобов'язання України щодо сумлінного виконання приписів Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та виконання рішень European Court of Human Rights. Компенсація жертвам порушень прав людини у практиці Європейського суду з прав людини.

5. Завдання самостійної роботи

Перелік рефератів:

1. Вплив рішень Європейського Суду на внутрішнє право держав - учасниць Конвенції.
2. Принципи тлумачення Європейським Судом з прав людини положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколів до неї.
3. Рішення Європейського Суду з прав людини щодо України по скаргах про порушення прав у сфері кримінальної юстиції.
4. Страта в контексті права на життя. Права осіб, засуджених до страти. Заходи, що гарантують захист прав тих, хто засуджений до страти (схвалені резолюцією 1984/50 Економічної й Соціальної Ради ООН від 25 травня 1984 року).
5. Обмеження права на приватне життя в порядку кримінально-процесуальної і оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів.
6. Аналіз матеріалів справи Ейхмана.
7. Аналіз матеріалів справи Пиночета.
8. Спілкування між батьком і дитиною як ключовий елемент сімейного життя.
9. Захист власності у рішеннях Європейського суду з прав людини.
10. Межі допустимої критики щодо політичних діячів, державних органів і приватних осіб.

6. Індивідуальні завдання

Виконати індивідуальне завдання щодо узагальнення судових рішень проти Європейського суду з прав людини за такими напрямками:

1. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 2 "Право на життя".
2. Рішення Європейського суду з прав людини проти України щодо статті 3 "Заборона катування".
3. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 5 "Право на свободу та особисту недоторканість".
4. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 6 "Право на справедливий суд".
5. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 8 "Право на повагу до приватного і сімейного життя".
6. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 9 "Свобода думки, совісті і релігії".
7. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 10 "Свобода вираження поглядів".
69. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 12 "Право на публічний судовий розгляд".

8. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 13 "Право на ефективний засіб правового захисту".
9. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 34 "Індивідуальні заяви".
10. Рішення Європейського суду з прав людини щодо статті 1 Першого протоколу "Захист власності".

7. Засоби оцінювання

Поточними формами контролю здобувачів вищої освіти є проведення колоквиуму, тестування, контрольної роботи, підготовка реферативного повідомлення. Підсумковою формою контролю отриманих знань є залік. Індивідуальна робота оцінюється окремо і додається до балів отриманих під час поточного контролю та засвідчує вміння самостійно систематизувати і аналізувати рішення суду з формуванням власних висновків.

Перелік питань для підготовки до заліку:

1. Європейська конвенція захисту прав людини і основних свобод як джерело формування європейських стандартів прав людини в сфері кримінального правосуддя.
2. Історія прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
3. Стандарти прав людини в сфері кримінального правосуддя, прийняті в системі ООН.
4. Місце Європейської конвенції захисту прав людини і основних свобод у національній системі права України й інших держав-членів Ради Європи.
5. Еволюція європейського механізму захисту прав людини. Європейський суд з прав людини як контрольний орган у системі конвенційного права.
6. Порядок формування та структура European Court of Human Rights. Юрисдикція European Court of Human Rights.
7. Значення правових позицій European Court of Human Rights.

8. Європейський Суд з прав людини: порядок звернення і функції. Суб'єкти, які мають право на звернення до Суду. Поняття жертви (Victim), потенційні і непрямі жертви. Процедура розгляду скарги в Суді.
9. Зміст права на життя у практиці ЄСПЛ. Виникнення та припинення життя людини з точки зору ст. 2 Конвенції.
10. Захист індивіда від будь-якого довільного позбавлення життя державою. Проблемні питання евтаназії.
11. Питання скасування страти. Протокол № 6 до Європейської конвенції про права людини.
12. Обов'язки держави, що впливають зі ст. 2 Конвенції. Захист права на життя у рішеннях ЄСПЛ проти України.
13. Право осіб, позбавлених волі, на гуманне поводження і повагу гідності, що властиве людській особистості.
14. Зміст поняття «катування» та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарань. Критерії розмежування катувань, нелюдського поводження і принижуючого гідність поводження.
15. Безпідставна жорстокість і принизливе поводження з боку правоохоронних органів, заподіювані під час арешту і утримання під вартою, а також при особистому обшуку.
16. Грубі порушення умов тримання під вартою. Ненадання або несвоєчасне надання належної медичної допомоги. Неприпустимість застосування під час досудового розслідування, у процесі оперативно-розшукової методів сенсорної депривації («дезорієнтації» або «втрати чутливості»).
17. Обов'язки держави, що впливають зі ст. 3 Конвенції. Ознаки катування у рішеннях ЄСПЛ проти України.
18. Зміст та сфера дії права на свободу та особисту недоторканність у практиці ЄСПЛ.
19. Дефініція «арешту», «затримання», «позбавлення волі» в контексті Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод.
20. Гарантії прав особи на свободу та на особисту недоторканність.

21. Вимоги до правомірного позбавлення особи свободи у практиці ЄСПЛ.
22. «Habeas corpus» відносно психічно хворих осіб, при арешті з метою екстрадиції, в умовах надзвичайного стану.
23. Порухення права на свободу та особисту недоторканність у рішеннях ЄСПЛ проти України.
24. Дефініція термінів «приватне життя», «право на приватне життя» і «право на повагу приватного життя», «недоторканність житла» «таємниця кореспонденції» в інтерпретаціях ЄСПЛ.
25. Втручання у право на повагу до приватного і сімейного життя. Межі прав, передбачених ст.8 Конвенції.
26. Умови допустимості втручання в приватне життя: на підставі закону, необхідність втручання в демократичному суспільстві для дотримання балансу інтересу захисту національної безпеки.
27. Типові порушення права на повагу до особистого й сімейного життя у рішеннях ЄСПЛ проти України.
28. Дефініція «свободи думки, совісті, релігії» «свобода зібрань та об'єднань», «свобода вираження поглядів» в інтерпретаціях ЄСПЛ.
29. Розмежування суджень про факти і оціночних суджень у практиці ЄСПЛ. Сфера дії свободи вираження поглядів.
30. Втручання у свободу віросповідання. Критерії відповідності такого втручання Європейська конвенція захисту прав людини і основних свобод.
31. Зміст права на свободу мирних зборів. Зміст права на свободу об'єднань. Втручання держави у право мирних зборів та на свободу об'єднань.
32. Аналіз практики European Court of Human Rights відповідної категорії справ і основні стандарти компенсації відповідно до рішень European Court of Human Rights.
33. Зміст права власності та поняття власності.
34. Загальні принципи права на повагу до власності.
35. Втручання щодо користування майном.

36. Позбавлення права власності, експропріація. Невиконання рішення національних судових органів щодо невиплати заробітної плати, компенсацій та різних видів соціальної допомоги
37. Типові порушення права на мирне володіти майном у рішеннях ЄСПЛ щодо України.
38. Загальна характеристика практики застосування ЄСПЛ.
39. Заборона рабства та примусової праці у практиці Європейського суду з прав людини.
40. Поняття рабства та примусової праці.
41. Зміст принципу «жодного покарання без закону» у практиці ЄСПЛ.
42. Правові підстави застосування судами України прецедентів European Court of Human Rights.
43. Зобов'язання України щодо сумлінного виконання приписів Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та виконання рішень European Court of Human Rights.
44. Компенсація жертвам порушень прав людини у практиці Європейського суду з прав людини.

8. Критерії та система оцінювання результатів навчання.

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи, а також отримання оперативної інформації щодо якості засвоєння навчального матеріалу, керування навчальним процесом й вдосконалення методики проведення занять, а також стимулювання самостійної роботи магістрів. Він здійснюється під час проведення семінарських занять.

Бали за поточний контроль з дисципліни дорівнюють середньо-виведеній оцінці поточної успішності здобувача вищої освіти (тобто оцінка складається з оцінок, одержаних під час практичних занять, які додаються і діляться на кількісний показник

оцінок). Під час практичного заняття оцінюється відповідь максимально у 5 балів. Загальна кількість балів під час семінарських занять складає 50 балів (денна форма).

Результати поточного контролю виставляються в журнал обліку навчальної роботи студентів академічної групи і враховуються при виставленні підсумкової оцінки. Якщо студент жодного разу не відповідав на практичних заняттях та за відповідний поточний контроль не має жодної оцінки, то на цій підставі він не може бути допущеним до складання заліку.

Підсумковий контроль потрібен щодо визначення результатів навчання на певному кваліфікаційному рівні або на окремих його завершальних етапах (ступеня досягнення навчальної мети з дисципліни, або її розділам). Підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни виставляється особам, які навчаються за сумарною кількістю набраних балів, отриманих у результаті поточного та підсумкового контролів. Семестровий контроль проводиться у формах семестрового **заліку** в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою. Результати семестрового контролю фіксуються в відомості обліку успішності та заліковій книжці студента.

Заліки є формою перевірки засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу. Заліки проводяться усно або письмово. Заліки приймаються викладачем, який читає лекції з даної дисципліни. Задовільна оцінка заноситься у відомість обліку успішності й в залікову книжку здобувача вищої освіти, а незадовільна – тільки у відомість.

У разі отримання оцінки «незадовільно» (FX) студент має право на два перескладання: перший раз - науково-педагогічному працівникові (лектору), другий раз - комісії, склад якої визначається на засіданні відповідної кафедри.

У разі отримання оцінки «неприйнятно» (F) студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну, пройти практику чи виконати курсову роботу в наступному навчальному періоді.

Студент, який не з'явився на залік без поважних причин чи був усунений від заліку вважається таким, що використав першу спробу атестації з певної дисципліни.

Засоби діагностики знань здобувачів вищої освіти:

- 1) доповідь (виступ на задану тему); 2) доповнення доповіді; 3) вирішення

задачі; 4) опрацювання рішень ЄСПЛ; 5) експрес опитування; 6) колоквиум; 7) самостійна робота; 8) домашня робота; 9) есе; 10) тестування; 11) реферат (змістовна письмова робота на задану тему з аналізом літератури та висновками); 12) підсумкова контрольна робота (колоквиум).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього
75-79		C	загалом хороша
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним
30-59	незадовільно	FX	необхідне
0-29		F	необхідне повторне вивчення курсу

Нормативно-правові акти:

1. Загальна декларація прав людини // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Кучеренко. – 2-ге вид. – К.: Юрінформ, 1992. – С. 18-24.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : з поправками, внесен. відповідно до положень Протоколів №№ 11 та 14 з Протоколами №№ 1, 4, 6, 7, 12 та 13) // Право України. – 2010. – № 10. – С. 215–233.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Кучеренко. – 2-ге вид. – К.: Юрінформ, 1992. – С. 36-58.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Кучеренко. – 2-ге вид. – К.: Юрінформ, 1992. – С. 24-36.
5. Резолюція 1594 (2007) «Про принцип верховенства права», ухвалена Парламентською Асамблеєю Ради Європи 23 листопада 2007 р.
6. Закон України від 23 лютого 2006 року «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [Електронний ресурс]. ... [Електронний ресурс]– Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України №9 від 1.11.1996 року «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» [Електронний ресурс]. ... [Електронний ресурс]– Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/v0009700-96>.
8. Верховенство права. Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86 му пленарному засіданні. (Венеція, 25–26 березня 2011 року) [Електронний ресурс]. ... [Електронний ресурс]– Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/CDLAD\(2011\)003rev-ukr.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/CDLAD(2011)003rev-ukr.pdf).

9. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року // Міжнародне співробітництво України у правовій сфері: Збірник міжнародних документів / Упоряд. В. Дріжджаний О. Павличенко О. Уманський. – Харків: Фоліо, 1998. – С. 200-210.
10. Европейская социальная хартия // Збірка договорів Ради Європи. Українська версія. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 65-87.
11. Перший Протокол до Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Збірка договорів Ради Європи. Українська версія. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 47-51.
12. Протокол № 11 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Дженіс Марк, Кей Річард, Бредлі Ентоні. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування: Пер. з англ. – К.: АртЕк, - 1997. – С. 555-567.
13. Протокол № 2 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Дженіс Марк, Кей Річард, Бредлі Ентоні. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування: Пер. з англ. – К.: АртЕк, 1997. – С. 542-543.
14. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Збірка договорів Ради Європи. Українська версія. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 51-55.
15. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Збірка договорів Ради Європи. Українська версія. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 55-59.
16. Протокол № 7 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Збірка договорів Ради Європи. Українська версія. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 59-65.
17. Протокол № 9 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Дженіс Марк, Кей Річард, Бредлі Ентоні. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування: Пер. з англ. – К.: АртЕк, 1997. – С. 552-554.

18. Регламент Європейського суду з прав людини від 4 листопада 1998 року // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – К.: Український Центр Правничих Студій, 1999. – № 1. – С. 217-262.

1. Рекомендація № R Комітету міністрів державам-членам щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини від 19 січня 2000 року // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – К.: Український центр правничих студій, 2000. – № 1. – С. 207-208.

Основна література:

Навчальна література:

1. Інформаційно-методичний збірник підготовлений за результатами опрацювання рішень Європейського суду з прав людини, щодо яких до Національної школи суддів України надходили звернення Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. Режим доступу : <http://www.nsj.gov.ua/ua/science/prints/890/>

2. Посібник Ради Європи з прав людини «Захист права на справедливий суд в рамках Європейської конвенції з прав людини» ... Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/18F2759A748951A2C2257F9C00497C8C](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/18F2759A748951A2C2257F9C00497C8C).

3. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. Режим доступу : <http://www.nsj.gov.ua/ua/science/prints/890/-208> с.

4. Гнатовський М., Федорова А., Красовський К., Власенкова О. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини : інформаційно-аналітичний звіт. К.: Атіка, 2011. 184 с.

5. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами

України: Навчальний посібник. М.В. Мазур, С.Р. Тагієв, А.С. Беніцький В.В. Костицький. Луганськ , РВВ ЛДУВС, 2006. 600 с.

6. Женев'єв Майер. Щодо ролі судової системи у виконанні рішень Європейського суду з прав людини на національному рівні. Вісник Верховного Суду України. 2017. № 6 (202). С. 45- 48.

7. Пушкар П. В. Посилення спроможності судової влади у виконанні рішень Європейського суду з прав людини: досвід держав–членів Ради Європи *Вісник Верховного Суду України*. 2017. № 6 (202). С. 41- 45.

8. Гаврилюк О. Проблемні питання застосування практики Європейського суду з прав людини національними судами. Підприємство, господарство в право. 2018. №4 С. 231-238.

Додаткова:

1. Precedent- 2016 / В. Лутковська, В. Щепоткіна, В. Капустинський [та ін.]. – К.: КВІЦ, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/PrecedentUA_2016_zbirka_.pdf

2. Андріанов К. До питання про юрисдикцію Європейського суду з прав людини // *Право України*. – 2000. – № 8. – С. 46-51.

3. Андріанов К. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини // *Право України*. – 2002. – № 3. – С. 37-42.

4. Антонович М. Конвенція про захист прав і основних свобод людини у судах Європейських держав та перспективи її застосування в Україні // *Право України*. – 2000. – № 8. – С. 42-46.

5. Васильєв С. В. Місце практики Європейського суду з прав людини в цивільному судочинстві України. *Проблеми законності*. 2012. Вип. 120. С. 70–82.

6. Вильдхабер Л. Прецедент в Европейском Суде по правам. *Государство и право*. 2001. № 12. С. 5–17.

7. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Комментарий к статьям 5 и 6. – М.: Институт государства и права Российской Академии наук, 1997. – 160 с.

8. Карнаух Б. П. Поняття майна в контексті ст. 1 Протоколу № 1 до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Проблеми законності*. 2016. № 132. С. 205-214.
9. Курдюков Г. И., Александров С. В. Международный и конституционно-правовой аспекты юридической природы постановлений Европейского суда по правам человека. *Юридический мир*. 2012. № 6. С. 46–50.
10. Куц Г. Застосування норм Європейської конвенції та прецедентної практики Європейського суду з прав людини судами України // *Право України*. –2002. – № 2. – С. 18-24.
11. Марченко М. Н. Юридическая природа и характер решений Европейского суда по правам человека. *Государство и право*. 2006. № 2. С. 11–19.
12. Паліюк В. П. Запровадження європейських стандартів у галузі прав людини в українську судову практику. *Юридичний журнал*. 2008. № 7. С. 73–81.
13. Практика Європейського Суду з прав людини. Рішення, дослідження, нормативні акти. Випуск 2 / За ред. П.М. Рабіновича. – Львів: Кальварія, 1998. – 80 с.
14. Присяжнюк Т. Система Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини - унікальний інструмент захисту порушених прав // *Право України*. – 2001. – № 6. – С. 32-37.
15. Рабінович П.М. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на національну юридичну практику (спроба порівняльної характеристики) // *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. – 2000. – № 1. – С. 197-204.
16. Стоянова Т. Практика Європейського суду з прав людини як джерело цивільного процесуального права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. С. 55–58.

Інформаційні ресурси:

1. Інформація на підставі річних звітів ЄСПЛ. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=echrpublications&c=#n14225225105470760102541_pointer
2. <http://hudoc.echr.coe.int/>
3. <http://www.minjust.gov.ua/9329>